

gaat schijnlijk terug naar zijn bank. Dat was ruil. Zij had het tenminste begrepen.

SEBAS FABER (SEBASTIAAN.FABER@OBERLIN.EDU)

Het zat er natuurlijk aan te komen. Amerika blijft, hoe je het wendt of keert, een land van onbegrensde mogelijkheden. En Nederland... Tja, Nederland. Het is vol, en op vast werk in de letteren – laat staan Spaans – kun je wachten tot je een ons weegt. Maar toch, als iemand me vijf jaar geleden had verteld dat ik in de VS zou blijven hangen en zelfs in het binnenland zou gaan wonen, zou ik hem in zijn gezicht hebben uitgelachen.

Het kan verkeren. Daar zit ik, vers gepromoveerd na vier jaar Californische *graduate school*, op de onderste trap van de academische ladder aan het Oberlin College in Ohio. Onze verhuizer, verder een aardige jongen, kon er met zijn hoofd niet bij: 'So why exactly are you leaving California?'

Vaarwel, eeuwige zonneshijn. Dit is de *Mid-West*, het land van tornado's en lange winters; van uitgestrekte akkerlanden en een voor een sluitende staalfabrieken; van streng-puriteinse gemeenschappen die zich, vol achterdocht jegens de vooruitgang, met paard en wagen voortbewegen, al hun eigen kleren maken, en elke avond bij kaarslicht een passage uit de bijbel lezen.

Californië is een zongebruinde yuppen-staat die parasiteert op illegale immigranten, en New York heeft al sinds haar geboorte de blik naar het oosten, op Europa gericht. Zo niet de *Mid-West*. Dit, mensen, dit is

Amerika. Een kerk op elke straathoek. Van zaterdagavond tot zondagmiddag is de verkoop van bier en wijn verboden. Rokers alom (een schok na het neurotisch tabaksvrije Californië). En gastvrije burens die de eerste dag na de verhuizing al op de stoep staan met een mandje tomaten uit eigen tuin.

Ik geef toe, van Oberlin had ik zelf ook nooit gehoord. Toch is de school niet onbekend. Het is een prestigieus *liberal arts college* – dat wil zeggen een universiteit zonder masters- of Ph.D.-opleiding – en doet tegelijk als conservatorium dienst. Oberlin College is een privéinstelling. Het is klein, selectief en niet goedkoop. Alle studenten wonen op de campus; een jaar huur, eten en collegegeld kost ze zestigduizend gulden. (De prijs van een B.A. diploma belooft zo al snel twee en een halve ton.)

De studenten en docenten zijn getalenteerd en erg gedreven, zij het misschien wat excentriek. Maar dat maakt niet uit, want de hele school is zelfbewust bijzonder, progressief en elitair tegelijk. De sfeer is misschien het best te vergelijken met die op het Amsterdamse Barlaeusgymnasium. Met dit belangrijke verschil: het Barlaeus staat naast het Leidseplein, terwijl dit universitaire paradijsje het met een simpel dorp moet doen. Tienduizend inwoners; een hoofdstraat, drie supermarkten en vier cafés. De rest, tot aan de horizon, is maïs en moeras.

Zo'n afzondering, typisch voor een Amerikaanse campus, heeft iets onmiskenbaar middeleeuws. De universiteit wordt een soort van klooster, een

E-MAIL UIT AMERIKA

geïsoleerde plek voor meditatie ver van het wereldse gewoel. In de praktijk betekent het dat je als docent voor je goede baan een hoge prijs betaalt. Voor vreemdelingen als ikzelf is de ballingschap dubbel: afgesneden van stad én vaderland.

Hoewel, vaderland... Na vier jaar is de familieband aan het verzwakken. Onze langdurige scheiding heeft tot vervreemding geleid, tot stroefheid en wederzijdse irritaties. Het is triest maar af en toe herkennen we elkaar niet meer, Nederland en ik.

De eerste jaren hier in de VS was het leuk om de superieure Europeaan uit te hangen. Niets makkelijker dan kritiek leveren; en natuurlijk was in Holland alles beter. Maar altijd klagen gaat vervelen, en naarmate ik het land beter leerde kennen werd het bekritisieren moeilijker.

Tegelijk zag ik van een afstand *mijn* Nederland in snel tempo verdrinken onder een vloedgolf van consumptiekoorts, commerciële televisie, draadloze telefoons, zinloos geweld en opgeschoten knullen in grote auto's met veel te veel geld en te weinig manieren. 'Van heel Europa is Nederland het land dat het meest op Amerika lijkt,' merkte iemand met reiservaring een paar weken geleden op. Eerst reageerde ik geschokt, zelfs een beetje verontwaardigd. Maar verdomd, dacht ik toen, ze heeft gelijk. Wat anders is Holland dan een klein VSje aan de Noordzee? Voller en welvarender dan ooit. En steeds minder tolerant.

Niets in het leven is zeker, maar in de VS is het lot wel erg wisselvallig. De markt is nog nooit zo flexibel geweest; de wetgeving nog nooit zo rigide. En vangnetten zijn er niet meer; als je valt is het snel en hard. Het gevolg is dat iedereen, van hoog tot laag, verdomd goed op zijn tellen moet passen.

Schande, armoe en gevangenisstraf zitten in een piepklein hoekje. Een op de zes Amerikanen is onverzekerd; een gebroken been, een blindedarm, en ze zitten tot hun nek in de schuld (het is niet ongewoon om bij een ongeluk een gewonde te horen smeken om alsjeblieft toch maar niet de ambulance te bellen: als hij niet verzekerd is, kan hij de ziekenwagen niet betalen). Politici hebben ergens in de jaren tachtig ontdekt dat harde heelmesters stemmen trekken. Als je nu in Californië voor de derde keer op winkeldiefstal wordt betrapt, loop je kans voor de rest van je leven de bak in te draaien (het beroemde adagio *three strikes, you're out*).

En dan zijn er de gevallen van domme pech: een zakje weed in de auto bij een snelheidscontrole betekent een strafblad; dat betekent waarschijnlijk ontslag; en voor je het weet zit je aan de grond (wat voor de dappere strijders in de *war against drugs* maar weer bewijst dat zelfs marihuana tot sociale ondergang leidt).

Clinton uitgezonderd, worden menselijke zwakheden niet snel vergeven. Prostitutie is nog altijd illegaal, wat van elke hoerenloper een misdadiger maakt (Jerry Springers politieke loopbaan liep bijna stuk op een nachtje bordeel). In het onderwijs en elders wordt seksuele intimidatie zo breed gedefinieerd en zo streng gestraft – zelfs als je onschuld

bewezen wordt, is je reputatie vernield – dat de kleinste misstap je je loopbaan kan kosten.

Maar dit zijn ook de flexibele jaren negentig van open markten en computerkapitaal. Vastigheid is uit, werkzekerheid verdwenen. De arbeidsmarkt is vloeibaar en grillig. Vandaag heb je een baan, morgen ben je werkloos. Bedrijven zijn even trouw aan hun werknemers als de president aan zijn vrouw en vrienden. De contracten zijn tijdelijk: zonder verzekering, tegen minimumloon. De economie als geheel vaart er wel bij; in werkelijkheid werkt iedereen harder dan vroeger voor minder geld. Tegen beter weten in houden mensen hoop; ze kopen een huis, een nieuwe auto, en besteden grif met hun creditcard. Het ontslag komt altijd bij heldere hemel. Geen wonder dat een demagoog als Pat Buchanan stemmen kan werven onder fabrieksarbeiders die na twintig jaar trouwe dienst op straat worden gezet omdat het bedrijf zijn productie naar Mexico verhuist. De sociale zekerheid is – deels dankzij Clinton – miniem en drijft werklozen snel terug de laagste regionen van de arbeidsmarkt in. De generatie die in de jaren vijftig en zestig is opgevoed met de belofte dat hard werk tot succes en welvaart leidt, voelt zich verraden. Er is veel wrok.

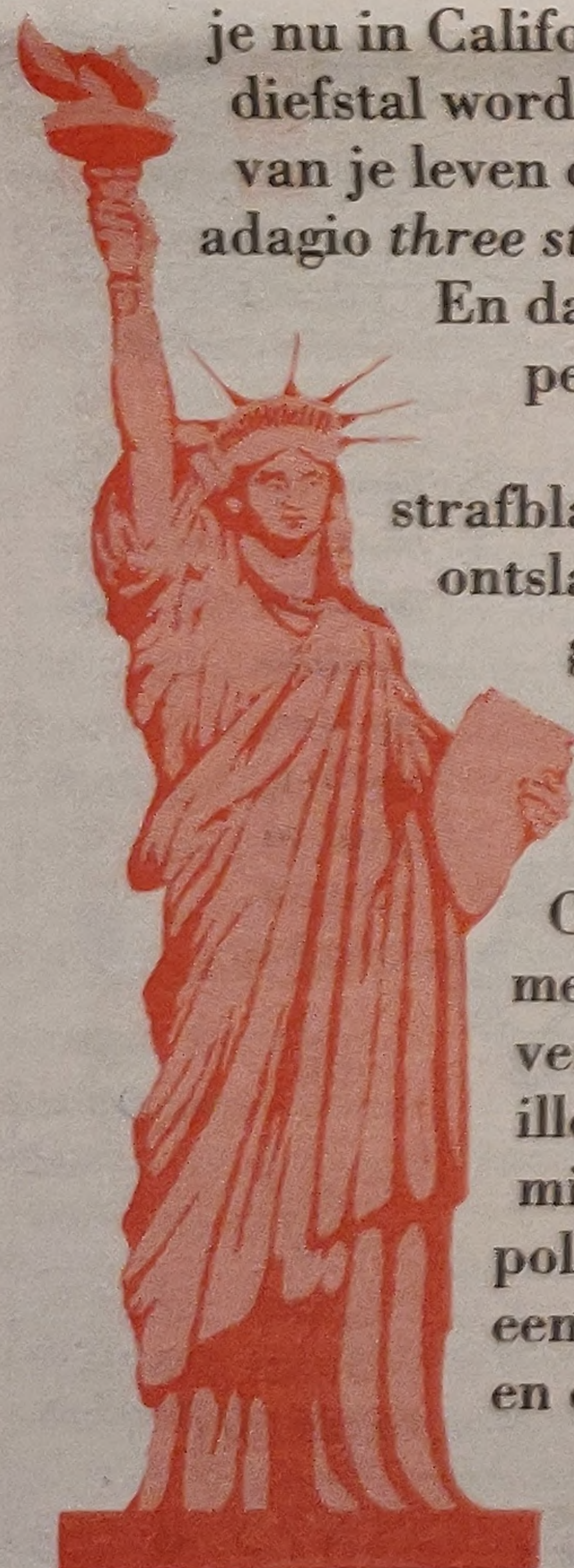
Natuurlijk, de Amerikaanse universiteit – ook een bedrijf – is daarop niet echt een uitzondering. Steeds meer banen zijn tijdelijk; medewerkers moeten zelf maar uitzoeken of en hoe ze zichzelf verzekeren. Maar gek genoeg is er één instelling die de neoliberale winden heeft kunnen weerstaan: het levenslange arbeidscontract. Hoe lang dat nog blijft bestaan is een andere vraag, maar nu is *tenure* nog de meest felbegeerde status op de Amerikaanse campus. Hoe komt een mens in zo'n comfortabele positie?

E-MAIL UIT AMERIKA

Makkelijk is het niet. Er zijn twee belangrijke proeven af te leggen (de hele gang van zaken heeft inderdaad iets middeleeuws). Om te beginnen moet je een baan vinden die staat aangekondigd als *tenure-track*, dat wil zeggen: op het goede spoor, op weg naar de heilige graal. Die plekken zijn steeds zeldzamer. Wat volgt is een proeftijd van vijf, zes jaar waarin je zoveel en zo goed mogelijk probeert te publiceren (een reeks artikelen en een boek; aan prestigieuzere universiteiten twee). Daarna neemt de universiteit een beslissing, heel zwart-wit: of je krijgt *tenure* of je krijgt het niet.

In het eerste geval ben je binnen, vol lid van het academische establishment, *praktisch niet meer te ontslaan*. In het tweede geval is het systeem meedogenloos. Je contract wordt beëindigd en je staat op straat met een levensgroot stigma en zes verloren jaren. Een uitgekauwd stuk bubbeltgum, overwerkt en gedemoraliseerd, gemeden door oud-collega's (die in het geheime evaluatieproces misschien tegen je hebben gestemd) en geschuwd door potentiële werkgevers. Wat dat aangaat is deze maatschappij, ook op de universiteit, schrikwekkend simpel: je slaagt in het leven of je faalt. *That's all there is to it*.

Ik ken drie mensen in deze niet te benijden situatie. Een van hen probeert al jaren vergeefs aan de bak te komen. Hij leeft op het salaris van zijn vrouw, kweekt rozen en blijft schrijven. De twee anderen zijn collega's van me, die net voor de zomer gehoord hebben dat dit hun laatste jaar is. Ze zijn kwaad, gekwetst, ze begrijpen het niet. Zelf snap ik het nog minder. Maar ik ben hier net, naïef en vol goede moed. Want, inderdaad, op *tenure-track*.

licht van alledag, de spaarlamp. Aan komt het neutrale, de uren zonder boodschap of betekenis, het vulsel, de opmaten, de rijen ongetelde stenen in een blinde muur.

SEBAS FABER (SEBASTIAAN.FABER@OBERLIN.EDU)

'Uit Amsterdam?' M'n Afrikaanse taxichauffeur kijkt geamuseerd in de achteruitkijkspiegel. We zijn op weg naar het vliegveld van Washington D.C. 'Amsterdam,' zegt hij, en zijn Engels heeft een licht accent, 'daar heb ik economie gestudeerd. Eerst woonde ik in de Bijlmer. Dat was niet prettig. Aan dat vliegtuigongeluk in 1992 heb ik een paar familieleden verloren. Na de ramp ben ik naar Zaandam verhuisd. Mooie stad.'

Het is een kleine wereld. Deze Nigeriaan van, schat ik, midden dertig – nauwelijks ouder dan ikzelf – heeft aan de UvA gestudeerd en voor het Nigeriaanse jeugdelftal gevoetbald. Net had hij de interesse van Ajax gewekt toen zijn professionele loopbaan strandde op een knieblessure. Met zijn diploma is hij terug naar Nigeria gegaan, waar hij in problemen raakte met de regering. Nu is hij politiek vluchteling in de VS. Hij heeft een eigen bedrijfje en, als extra bron van inkomsten, een taxi waarmee hij af en toe hotelgasten naar het vliegveld rijdt. Hij ziet het zitten hier in Amerika.

Het toeval is frappant genoeg om de rit van een halfuur te vullen met gesprek. We wisselen herinneringen uit. Hij is zes jaar niet in Amsterdam geweest, ik anderhalf. We klagen over de Amerikaanse immigratiedienst – een bureaucratische moloch, geregeerd door willekeur, onkunde, en een schrijnend gebrek aan respect voor alle buitenlanders die een visum, verblijfsvergunning of burgerschap aanvragen. Hij heeft zijn *green card* al, ik ben in behandeling.

Maar als ik eenmaal met m'n koffer op de stoep van het vliegveld sta, bekruipt me een gevoel van schaamte. Eerst begin ik te twijfelen of ik de man genoeg fooi heb gegeven. (Hoeveel geef je een chauffeur? Ik neem hier bijna nooit een taxi.) Daar komt een dilemma bij: een fooi is een uiting van dankbaarheid, maar bevestigt ook de hiërarchie.

En waren we nu niet juist gelijken, solidair, in dezelfde positie als vreemden in dit land?

Nee, begrijp ik, dat is het hem nou juist: dat is het hypocriete. Mijn ervaring als Europeaan in dit land is niet met de zijne te vergelijken.

Hoog opgeleiden uit ontwikkelingslanden die het lukt zich in de Verenigde Staten te vestigen, moeten een onbegrensd optimisme combineren met een vernederend soort bescheidenheid. Ze moeten in feite bereid zijn hun eigen minderwaardigheid te accepteren – en niet alleen omdat ze als gast verwacht worden dankbaar te zijn. Ze worden ook, om het grof uit te drukken, beschouwd als vertegenwoordigers van een lager beschavingsniveau. Omdat de VS zich het meest ontwikkelde land ter wereld wanen – en dat ook tot op zekere hoogte zijn – maakt de immigrant uit de derde wereld bijna altijd een vrije val in sociale status. Titels en diploma's worden niet erkend. Elders opgedane kennis wordt gewantrouwd; wie niet goed Engels spreekt wordt niet voor vol aangezien. In dit soort gevallen betekent immigratie bijna altijd degradatie: van econoom tot taxichauffeur, van apotheker tot T-shirtverkoper. De enige manier om daarmee te leven is om die vermeende minderwaardigheid te accepteren, en hard aan het werken en leren te slaan.

Voor Europese immigranten als ikzelf is de situatie omgekeerd. Tot optimisme en bescheidenheid zijn we

E-MAIL UIT AMERIKA

om te beginnen niet eens in staat. De VS superieur? Over m'n lijk. Maar die oud-wereldse arrogantie biedt geen bescherming tegen de vallen van het immigrantenbestaan. Integendeel, voor je het weet isoleer je jezelf, en op den duur leidt het Europese meerderwaardigheidscomplex tot een soort van culturele schizofrenie. En die pleegt zich te uiten in een niet aflatend geklaag over het gastland. Alle stereotypen worden uit de kast

gehaald: Amerikanen zijn materialistische snobs, culturele filistijnen, simplistische wezens zonder historisch besef en, bovenal, kinderachtig snel gekwetst. Eigenlijk, vertellen we elkaar, is het onmogelijk hier een menswaardig bestaan te lijden. Evengoed blijft iedereen hangen.

Zelf maak ik me in deze stukjes natuurlijk aan precies hetzelfde schuldig. Dat die klagerig superieure houding van me niet helemaal oprecht is, blijkt uit het feit dat ik op andere momenten vreemd genoeg de neiging heb vreselijk over dit land op te scheppen. Eenmaal op bezoek in Nederland, bijvoorbeeld, begin ik over de het genot van de ruimte, de superieure *graduate schools* en het gemak van een vuilvermaler in de gootsteen. Achter die ziekelijke zucht naar rechtvaardiging zit onzekerheid verborgen en een zekere schaamte. Misschien is het wel een vrees: de vrees dat hier blijven wonen uiteindelijk een zwakheid is, een vorm van morele uitverkoop. Dat ik ben bezweken voor de verleiding van geld, gemak en professioneel succes. Dit is natuurlijk volstreekte onzin, maar het beeld blijft me achtervolgen: de grinnikende Amerikaanse duivel aan wie ik mijn Europese zieltje heb verkocht.

na Dolognese worst voor hem kopen. En een film uit de videotheek. Hij haalt zijn schouders er een beetje mistroostig bij op. Och, c'est ça.

SEBAS FABER (SEBASTIAAN.FABER@OBERLIN.EDU)

‘Dit is te gek,’ zegt de Spanjaard, ‘nog even en ze kunnen me in een kist naar buiten dragen. Ik ga eraan onderdoor.’ Wallen onder de ogen, een verwilderde blik.

‘Waarom?’ vraagt iemand onschuldig. Het antwoord is een generaliserende veeg in de rondte: ‘Waarom? Hieraan – aan Spanje.’

Het is de derde dag van een vijfdaags congres in Madrid. Niets is nog op tijd begonnen, alles wat fout kon gaan ging fout, de organisatie is een ramp. Deze Spanjaard op de rand van een zenuwinstorting is professor aan een Amerikaanse universiteit en medeverantwoordelijk voor de bijeenkomst hier.

Maar zijn handdoek ligt praktisch in de ring; hij is de wanhoop nabij; hij kan zijn landgenoten wel wurgen.

Zijn verhaal is dat van de vele honderden Zuid-Europese academici die hun heil in de VS hebben gezocht. De aantrekkingskracht blijft levensgroot: de salarissen zijn er hoger, de arbeidsmarkt flexibeler, de bibliotheken groter, de studenten rijker. Maar hun vertrek is een vorm van verraad waarvoor ze betalen met een acuut gebrek aan tolerantie voor hun eigen vaderland.

Elke keer als ze de oceaan oversteken ergeren ze zich meer. De chaos, de onberekenbaarheid, de afwezigheid van elk praktisch inzicht; de ruwheid van de obers en winkelbedienden; maar ook de manier waarop niemand met niemand rekening lijkt te houden. Je herkent een verameri-

kaniseerde Spanjaard aan zijn kleinburgerlijk geklaag over de rook, de troep, en het gebrek aan wellevendheid op straat: ‘In de rij staan en op je beurt wachten, dat moeten we hier in Spanje nog leren.’

Feit is dat het na een paar jaar in Amerika moeilijk is een stap terug te doen. Eenmaal gewend – verwend – ben je verkocht. Dit is een van de dingen die het land zo gemeen verleidelijk maken. Alles hier lijkt volmaakt geregeld, aan alles lijkt gedacht. Het leven glijdt op geoliede lagers. Altijd staat er iemand klaar om je te helpen. Voor elk probleem – een kachel die niet werkt, een lege accu, een insectenplaag – is de oplossing hooguit een telefoontje of een muisklik weg (ik besef: dit zijn reclamekreten, maar verdomd, het is echt zo).

Vanwaar die extreme efficiëntie, dat onvoorstelbare gemak? Is het inderdaad een direct gevolg van de vrije markt, die alle bedrijven dwingt om de consument zo tevreden mogelijk te maken? Dat is misschien een deel van de verklaring, maar er is meer. Het is ook een kwestie van mentaliteit. Zoals de chaos in Spanje iets trots heeft – praktische details, lijkt de algemene gedachte, zijn de aandacht niet waard en leiden maar af van het écht belangrijke – zo is het leven in de VS gemakkelijk omdat genoeg mensen vast geloven dat gemak het hoogste goed is, en er niet voor terugschriken al het andere daaraan op te offeren. En opgeofferd wordt er veel: het milieu, bijvoorbeeld (wasdrogers hebben het allang van de lijn gewonnen en iedereen komt van de supermarkt met twintig plastic zakjes thuis). En esthetiek, en privacy (om maar niet elke keer hun naam in te hoeven tikken,

E-MAIL UIT AMERIKA

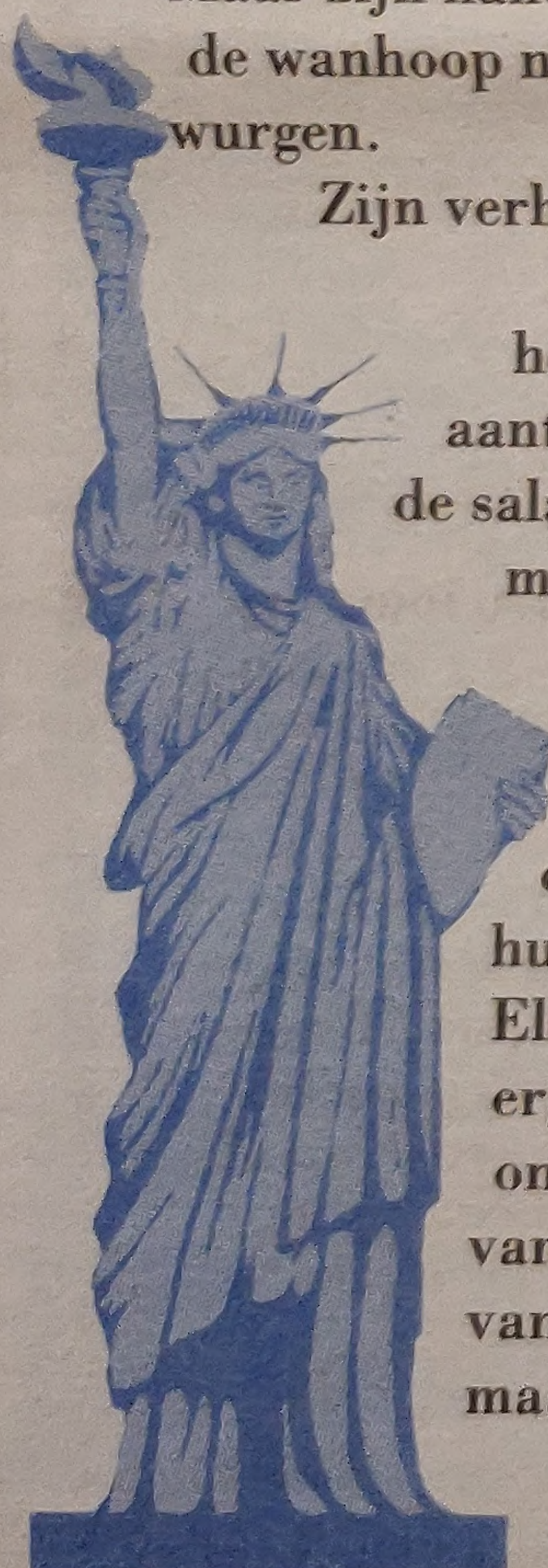
geven miljoenen mensen Amazon en trawanten volledig inzicht in hun koopgedrag).

Natuurlijk, het heeft iets lief ambachtelijks, dat voortdurende schaven en schuren, dat geduldig polijsten aan dit aardse bestaan. En al dat geperfectioneerde gemak vraagt ook om een democratisch soort nederigheid, de bereidheid te erkennen dat alles voor verbetering vatbaar is en dat ieders mening telt.

Overall, van hotels tot in de collegezaal, wordt ‘de consument’ om opbouwende kritiek gevraagd; vrachtwagens hebben een sticker achterop met een telefoonnummer om over de rijstijl van de chauffeur te klagen (dit is uiteindelijk een klaagcultuur, waar ontevredenheid niet zelden wordt beloond). Maar is het allemaal wel de moeite waard?

Voor alle duidelijkheid: op zichzelf heb ik niets tegen pijnstillers, automatische grassproeiers, zelfklevende postzegels, instantkoekjesdeeg, zelfreinigende ovens, pitloze druiven, zelfschrijvende brieven of veiligheids gordels die zich, als je de autodeur sluit, automatisch om je schouder knellen. En ik kan ook geen goed bezwaar verzinnen tegen een *drive-in*-kerk of bioscoop, laat staan een *drive-thru*-restaurant of giromaat.

Maar er zijn belangrijker dingen, en ondertussen is deze hele maatschappij zo ijverig, zo koortsachtig bezig haar bestaan te vergemakkelijken dat niemand tijd heeft om zich af te vragen hoe wenselijk dat nou eigenlijk is. Het middel wordt zo een doel; het leven een pijn- en geruisloze, goed geveerde rit van geboorte tot graf. Om met de gezagvoerder te spreken: *Just sit back, folks, relax and enjoy the ride.*

...
Nu ga ik u dus wat vragen, nietwaar. Namelijk dit: wat wilt u nu eigenlijk? Wat wilt u zelf, wat is uw duidelijkste bedoeling? Kunt u me daarop een kort en eenvoudig antwoord geven?

Promotie op vrijdag 25 februari.

SEBAS FABER (SEBASTIAAN.FABER@OBERLIN.EDU)

Je kunt van de Amerikanen zeggen wat je wil, maar een show organiseren dat kunnen ze. Toen Bill Clinton eind vorige maand zijn State of the Union gaf – de Amerikaanse troonrede – begon zelfs mijn hart sneller te kloppen. Wat een entourage, wat een charisma. Maar ook: wat een enorme dosis onverdund chauvinisme, wat een schaamteloos beroep op de nationalistische onderbuik. ‘America will lead the world toward shared peace and prosperity.’ ‘Giving people a chance to live their dreams is an American issue.’ Ja, ja, dat zegt Hollywood ook, en zo ken ik er nog wel een paar. En dan heb ik het nog niet eens over die voortdurende verwijzing naar de Founding Fathers en hun dromen, die nu, onder Clinton, dan toch eindelijk verwezenlijkt schijnen te worden.

(Verhoudingsgewijs valt het wel weer mee; het kan, bedoel ik, nog een stuk erger. Dat werd maar weer bewezen door aarts-Republikein Jesse Helms, die voor de Verenigde Naties doodleuk toegaf dat die instelling voor hem alleen zin had als ze direct en uitsluitend het belang van Amerika diende.)

In werkelijkheid houdt Clinton natuurlijk niemand voor de gek. Al die nationalistische grootspraak verraadt een diepgewortelde onzekerheid. Amerika beschouwt zich kennelijk nog steeds als een broekie onder de naties en voelt, als een labiele puber, de voortdurende behoefte zich te

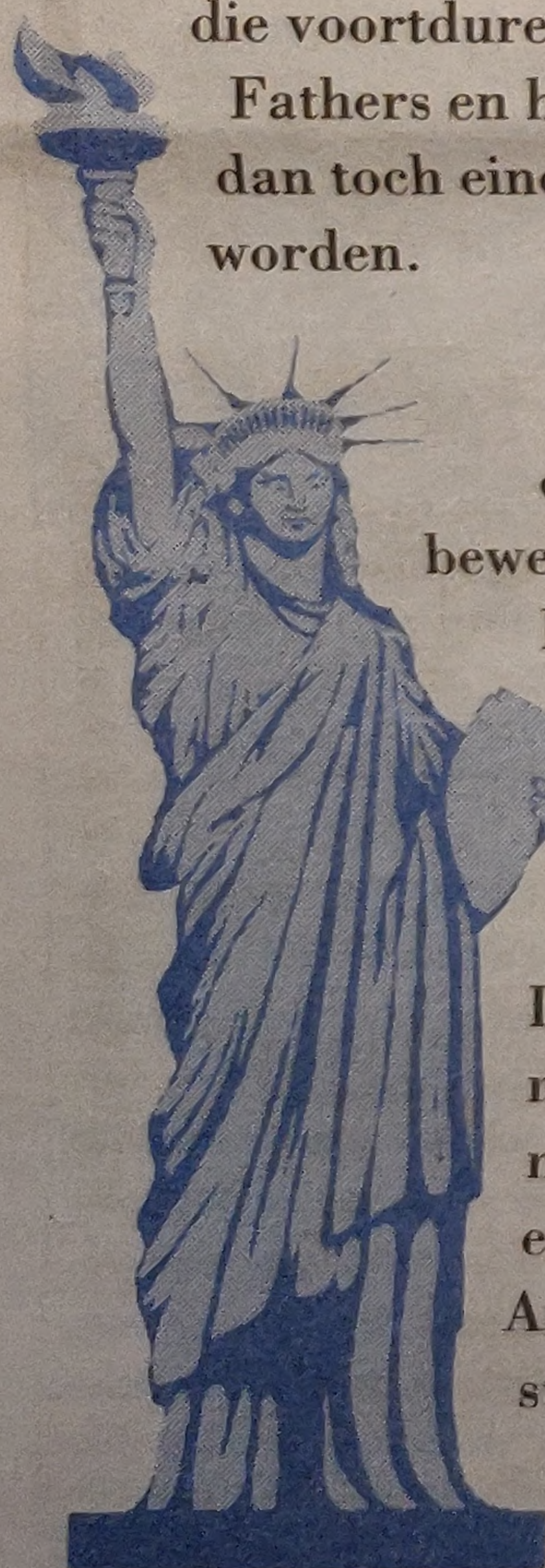
bewijzen. Clinton probeerde ’s lands jeugd, die bron van schaamte, aan het eind van zijn toespraak om te keren – alsof het iets was om trots op te zijn (en hij verkrachtte daarbij, als goede babyboomer, ook nog snel even een Dylan-vers): ‘After 224 years, the American revolution continues. We remain a new nation. And as long as our dreams outweigh our memories, America will be forever young. That is our destiny. And this is our moment.’ Platter kan het bijna niet. De werkelijkheid is anders: hun relatief korte geschiedenis is voor de Verenigde Staten een probleem. Ze associëren het met een gebrek aan diepgang en verfijning. Ze voelen zich er minderwaardig om. Onder Amerikanen op bezoek in Europa uit dat gevoel zich in onzinnige opmerkingen als ‘het is waar, wij hebben geen geschiedenis’ of ‘jullie hebben zo ontzettend veel cultuur’ (typisch ook, om geschiedenis en cultuur meteen in kwantitatieve termen uit te willen drukken). Datzelfde minderwaardigheidscomplex verklaart ook de neiging van Amerikaanse presidenten om, à la boer Koekoek, hun zuidelijk-rurale tongval te overdrijven. Het heeft ook te maken met het puriteins wantrouwen jegens elk soort van intellectuele bezigheid (iets wat kennelijk Europese associaties oproept). Uiteindelijk is het allemaal bedoeld om te verbloemen en compenseren. Omdat de VS zich voor hun jeugd generen, verven ze zich de slapen grijs. Al sinds zijn geboorte probeert dit land zich ouder voor te doen dan het is. Maar hoe doe je dat, als jonge natie? Mexico kon eenvoudig teruggrijpen op zijn grandioze Azteekse

E-MAIL UIT AMERIKA

erfgoed, dat overal in het land onder handbereik lag. In Amerika was dat natuurlijk problematischer. Voor een land dat zijn eigen verleden heeft uitgeroeid, zijn er eigenlijk maar twee manieren zich een culturele geschiedenis aan te meten: imiteren of importeren.

En daarin hebben de Amerikanen zich de afgelopen tweehonderd jaar dan ook gespecialiseerd. In de grote steden, vooral aan de oostkant, kom je honderd jaar oude kathedralen tegen die, op het eerste gezicht, niet van hun zeventiende-eeuwse originelen te onderscheiden zijn. New York laat toeristen trots stukjes authentiek middeleeuws klooster zien, die inderdaad steen voor steen de oceaan over zijn gebracht. Musea in Los Angeles en Cleveland hangen vol met oude Europese kunst. De kleine universiteit waaraan ik hier werk, midden in landelijk Ohio, bezit een Hobbema, een Rubens en een Ribera, tentoongesteld in een neoklassiek gebouw uit de jaren dertig.

Het schattigst zijn de pogingen van de eerste Europese immigranten om hun geboortestad en hun verleden tenminste in naam met zich mee te nemen. Brussel ligt in Wisconsin. Er zijn vier Romes – in Illinois, Pennsylvania, New York en Georgia. Dit grote land kent vier Madrids en vijf Parijzen (waaronder natuurlijk Wim Wenders’ Paris, Texas). Zeven dorpen en steden heten Wenen en een stuk of tien Berlijn. En Amsterdam? Daarvan zijn er twee, in de staat New York en in Montana (bekend om zijn zware drinkers en, natuurlijk, de Unabomber).

Het principe van de Sterrekind-wereld is hetzelfde als dat van driedimensionale computerspellen als *Quake* of *Soldier of fortune*, maar terwijl spelers daar met zwaar geschut in riolen of fabrieken rondsluipen om buitenaardse wezens, crimine-

lief (onder andere het Emma Kinderziekenhuis, ondergebracht in het AMC). Er worden regelmatig nieuwe mogelijkheden toegevoegd, en het is de bedoeling dat er in de komende jaren zoveel mogelijk ziekenhuizen en verpleeginstellingen in Nederland aan zullen gaan deelnemen.

voeren is om te beginnen verstuurd aan de overkoepelende organisaties van universiteiten en hogescholen, de VSNU en de HBO-Raad. Die hebben 'positief-afstandelijk' gereageerd. Het is de bedoeling dat de instellingen zich er nu afzonderlijk over buigen.
(INGE HOOGENDOORN/HOP)

Jakob, net negen maanden oud, is de vrolijkste jongen die ik ken. Zijn ogen zijn bruin, zijn beetje haar is blond, maar o wonder, zijn paspoort is blauw. Wat dat betekent weet hij nog niet (hij is zich nog van weinig bewust, vandaar misschien die vrolijkheid) maar er is geen reden het geheim te houden. Kleine Jakob is Amerikaan. Burger van de Verenigde Staten. Zijn president is Bill Clinton. Zijn volkslied is *Star spangled banner*. Maar – en dit weet hij volgens mij wel, op zijn eigen, onnavolgbare manier – ik, Amsterdammer, Nederlander, Europeaan, ik, ondergetekende, ben zijn vader.

Deze zomer, als we in Amsterdam zijn, vraag ik een Nederlands paspoort voor hem aan. Dat kan gewoon, begreep ik bij navraag, en hij mag het zijn leven lang houden. Gek genoeg is dat een pak van mijn hart. Geef ik daar toch meer om dan ik had gedacht.

Maar ja, zo'n bordeauxrood geval blijft een stuk papier. Het garandeert, bij wijze van spreken, geen voorkeur voor haring en muisjes, laat staan enthousiasme voor het koningshuis. Zeker, we vliegen elk jaar een paar weken naar Holland en hopen er ooit

ook weer te gaan wonen.

Maar, bedacht ik laatst met een schok, stel dat dat voorlopig niet gebeurt, stel dat we de komende jaren gewoon hier in Amerika blijven zitten – hoe groeit mijn zoon-tje dan op? Speelt-ie als zesjarige mee in de Little League, de baseballcompetitie voor kindertjes? Zweet hij op de lagere school trouw aan de Amerikaanse vlag? Gaat-ie op Halloween verkleed van deur tot deur? Huurt-ie als vijftienjarige zenuwachtig een smoking voor zijn eerste *prom*? Haalt hij op zijn zestiende zijn rijbewijs?

Natuurlijk, dacht ik, waarom niet, ik mag hopen dat dat allemaal inderdaad op die manier gebeurt: dat is per slot van rekening een normale Amerikaanse jeugd. En meteen schoot me een brok in de keel. Verdornd, zei ik tegen mezelf, hoe ga ik daar als vader, als Nederlander mee om?

Mijn eigen verhouding met dit land is,

om het zacht uit te drukken, ambivalent. In de afgelopen vijf jaar ben ik langzaam genezen van de hollanditis die ik, opgegroeid in de jaren zeventig en tachtig, met de paplepel had binnengekregen. Maar nog steeds zijn er dingen die ik hooghartig afkeur, of waarvoor ik me, kinderachtig genoeg, weiger te interesseren. Football bijvoorbeeld, of *The 4th of July*.

Als Europese immigrant met een universitaire baan kan ik me het permitteren om me te gedragen als een koppige vreemde eend in de bijt. Maar als vader? Dat lijkt me om problemen vragen. Een van de twee: of Jakob groeit op met dezelfde soort verachting voor zijn omgeving als ik heb – maar dan zonder mijn zekerheid van een echt vaderland aan de andere kant van de oceaan – of hij wordt een door-en-door Amerikaanse knul met een vader die nergens iets van begrijpt (Ik hoor hem nu al

verwijtend antwoorden op naïef onwetende vragen van mij over de spelregels van American football: 'Nee, pa,' met een stem vol ongeduld, 'snap je het nou nóg niet? Die bal moet tussen de palen door!' En ik: 'Noem je dat een bal? Het ding is niet eens rond!').

Een generatiekloof – andere muziek, kleren, drugs – die is onvermijdelijk en misschien zelfs gezond. Maar een cultuurkloof, hoe sla je daar een brug over? Aan de andere kant is dit misschien eindelijk mijn kans om dit land echt te leren begrijpen. Om een jeugd te beleven die ik zelf nooit heb gehad, en eindelijk *The wizard of Oz* eens te zien. Maar ik zou mezelf voor de gek houden als ik zou denken dat dat makkelijk wordt.

En toch zou ik niets aan mijn ouderschap willen veranderen. Ik kan me niet herinneren ooit zoveel genoten te hebben (geslapen heb ik ook niet veel, maar dat is een ander verhaal). Mijn leven is nooit zo vol geweest. Ik heb me nog nooit zo verantwoordelijk gevoeld. En nog nooit zo kwetsbaar. Dat is ook iets wat ik laatst besepte: ik ben voor het eerst echt bang voor de dood.

E-mail uit Amerika

SEBAS FABER

artikelen op, die ze dan online moeten gaan lezen, maar ik zet compacte samenvattingen van de belangrijkste theorieën op de site.'

De cursisten die aan het programma meedoen wonen in Canada, Afrika, Mexico, of gewoon in Amsterdam. 'Er doen veel professionals mee, mensen die in Afrika

De reacties van de cursisten zijn overweldigend. Het zijn er veel en ze zijn soms erg lang. Wessels nuanceert: 'Sommigen plaatsen hele hoofdstukken uit oude papers in hun reactie.'

Op een gegeven moment zijn de standpunten van de debaters zo genuanceerd dat de discussie afgelopen is, merkt Wes-

kunnen zetten bij de persoonlijke verhalen van de cursisten, maar dat doet hij niet. 'Cursisten in bijvoorbeeld Somalië surfen via dure satelliettelefoons. Een foto van een medecursist downloaden kost dan ongeveer een dollar.'

www.netuni.nl

E-mail uit Amerika

SEBAS FABER

Goed onderwijs is verdomde duur in dit land. Mijn studenten betalen bijna zeventigduizend gulden per jaar, kost en inwoning inbegrepen. Een kapitaal. Een diploma kost zo ruim een kwart miljoen. Oberlin is een privéuniversiteit. Staatsscholen zijn een stuk goedkoper – maar de kwaliteit van het onderwijs en de voorzieningen zijn dan ook navenant lager. Het voordeligst zijn zogenaamde *community colleges* en tweejarige *junior colleges*, vaak weinig meer dan een veredelde middelbare school.

Oberlin daarentegen is een *residential liberal arts college*, dat wil zeggen een vierjarige universiteit zonder masters- of PhD-opleiding, waar de meeste studenten op de campus wonen. Een soort internaat eigenlijk: het onderliggende ideaal is dat van een brede, algemeen-humanistische vorming in een beschermde, welvoorzien omgeving.

Amerika heeft honderden van dit soort universiteiten. Sommige hebben een progressieve traditie; andere zijn streng christelijk, of alleen voor jongens of meisjes. Duur zijn ze allemaal, en Oberlin is

lang het ergste niet.

Voor een Europeaan is het wennen, deze combinatie van onderwijs en geld. Opgegroeid aan de UvA verkeerde ik in de veronderstelling dat universiteiten altijd noodlijdend zijn, afhankelijk van een ministerie dat de geldkraan steeds maar dichter draait. Openbare instellingen zitten hier in min of meer hetzelfde schuitje, maar waar particulier geld regeert, is het radicaal anders. Om te beginnen zijn de salarissen hoger – niet veel, maar het verschil is merkbaar. Belangrijker is het besef dat de *instelling*, de school zelf, astronomisch rijk is. Een reisje naar Europa? Alle onkosten vergoed. Nieuwe computers? Ze staan er volgende week. Boeken voor de bibliotheek? U zegt het maar. Geld, lijkt het, speelt geen rol. En dat is niet helemaal misplaatst, want in de praktijk zijn privé-universiteiten renteniers. Ze bestaan bij

de gratie van hun *endowment*, een gigantische berg dollars die, mits goed geïnvesteerd, genoeg rendeert om het budget te dekken.

Om die berg gestaag te laten groeien en erosie zoveel mogelijk tegen te gaan, doet de universiteit een beroep op haar ex-studenten. Als die alumni een beetje aardig geboerd hebben in het leven, staan ze hun alma mater maar al te graag bij. De echt toegewijden nemen haar op in hun testament. (Nog zo'n verschil met de Nederlander: ik draag de UvA een warm hart toe, maar het zou nooit in me opkomen om Sijbolt Noorda een paar duizend gulden te sturen. Als mijn diploma me een kwart miljoen had gekost, zou dat idee me nog veel krankzinniger voorkomen. Toch werkt het hier wel: mensen identificeren zich veel meer met hun universiteit, ze dragen hun leven lang T-shirts en ringen met

het logo van de school, plakken het op hun achterruit, en sturen er hun kinderen heen.)

Oberlins *endowment* bedraagt bijna twee miljard gulden. En dat is relatief weinig. Wellesley College (zie Vladimir Nabokovs *Prin*) zit dichterbij de drie miljard. Amherst College, dat zijn studenten klaarstoomt voor het bedrijfsleven (lees: voor gulle giften en dikke legaten), zou eigenhandig de staatsschuld van Ecuador kunnen aflossen.

Fantastisch, denk ik aan de ene kant. Wat een verschil met Nederland, dat toch ook stinkend rijk is maar te krenterig om de letteren in leven te houden. Aan de andere kant heeft die enorme universitaire rijkdom natuurlijk iets pervers. Als docent merk ik dat de situatie mijn verhouding met de studenten beïnvloedt. Het besef dat deze mensen zo'n ontzaglijk bedrag neertellen om mijn colleges te volgen is angst-aanjagend – helemaal als ze je het onder de neus wrijven, en dat doen ze graag. Onderwijs wordt *service*, dienstverlening.

En, zoals overal hier, is de klant uiteindelijk koning.

verschillende manieren worden gepresenteerd en gecombineerd. Oorspronkelijk was de bedoeling om op 1 september de overstap te maken naar dit nieuwe systeem. Door een gebrek aan mankracht wordt dit waarschijnlijk later.

De bedoeling is dat internet veel intensiever gebruikt wordt om te communice-

teem in stand houden.'

Ester Geerling van de Asva Studentenunie is het niet met hem eens. Als negentig procent van de studenten met internet kan omgaan, zijn er altijd nog zeker tweeduizend die dat niet kunnen. Maar volgens haar is het aantal studenten dat verstoken dreigt te worden van onderwijsinformatie

voldoende middelen om een professionele site te ontwikkelen. Nu een groot deel van de communicatie met studenten via internet gaat verlopen lijkt dat een riskante strategie. Volgens Priester is het aantal lezers echter minder belangrijk dan de kwaliteit van het blad. Trouwens: 'Ooit zal ook *Folia* het net op gaan.'

Het afgelopen jaar heb ik ongeveer vier keer zoveel verdiend als dat ervoor. Dat is een van de gevolgen van het eind van mijn studentenbestaan. Prettig, zou je denken, en dat is het ook – vooral omdat de professionele overgang samenvalt met een beginnend ouderschap. En als er een maatschappij is waarin welvaart niet tot schuldgevoelens hoeft te leiden, dan is het de Amerikaanse wel. Rijkdom is hier immers altijd een zegening, een verdienste, een directe indicatie van wilskracht, werklust en karakter. Dit land groeit op met het idee dat succes, als je maar hard genoeg probeert, voor iedereen onder handbereik ligt.

En toch, toch zit het me niet lekker, die plotselinge lancering richting hogere financiële sferen. Armoede in dit land is een groot probleem en in zekere zin ben je minder medeplichtig als je zelf niet zoveel te spenderen hebt. Als student, ergens in de maatschappelijke marge, is het relatief makkelijk de schuld aan de rijken te geven en half spottend, half verontwaardigd, te wijzen op het ironische feit dat het systeem dat Amerika overal propageert in het eigen land van geen kant werkt.

E-mail uit Amerika

SEBAS FABER

Die rijken, ondertussen, hebben zo hun eigen manier om met zichzelf in het reine te komen. Liefdadigheid is een populaire sport (en een goede manier om je belastbaar inkomen te verlagen); Bill Gates is Amerika's gulste gever.

Maar dit is niet de enige manier waarop de welvarende zestig procent van dit land de verantwoordelijkheid voor de armere rest van zich afschuift. Armoede, lijkt de algemene gedachte, is eigenlijk vooral een probleem van de armen. Als het al een probleem is voor de gemeenschap als geheel, is het dat in de eerste plaats in esthetisch opzicht – een irritante smet op het blazoen: gebrek aan geld betekent achterstallig onderhoud, vervelose gevels, roestende auto's in de achtertuin en, uiteindelijk, dalende huizenprijzen.

In de tweede plaats wordt armoede gezien als een bedreiging voor de openbare

veiligheid: de associatie tussen armoede, misdaad en drugs is direct en automatisch. Iedereen weet dat de armste buurten tegelijk de gevaarlijkste zijn. Pas in de derde plaats is armoede een structurele kwaal, een kwestie van sociale rechtvaardigheid.

Dit nu is het gekke: naarmate ik zelf over meer geld beschik, merk ik dat de verleiding groot wordt deze manieren van denken tot de mijne te maken. En het feit dat de armoede in het dorp waar ik woon veel zichtbaarder is dan in bijvoorbeeld Noord-Californië, waar ik vorig jaar nog woonde, maakt dat alleen maar erger.

De campus van Oberlin College ligt midden in het platteland van Ohio, en zonder de universiteit – even duur als progressief – zou Oberlin een dorp zijn als ieder ander hier in *the Mid-West*. De scheiding tussen school en gemeenschap is vlijmscherp. In de plaatselijke supermarkt pik je

de studenten en professoren er zonder moeite uit. Klein als het is, heeft dit stadje van tienduizend inwoners zijn professorale Goudkust en zijn eigen *bad side of town*, overwegend zwart, aan de oostkant van de hoofdstraat. Maar er zijn ook veel arme blanken – leden van de sociaal-economische groepen die wel worden aangeduid met de denigrerende term *white trash*: laag opgeleide, ongezonde, vaak gigantisch dikke mensen voor wie deze maatschappij één grote val is, één grote leugen die hen gevangenhoudt in een consumptiepatroon dat ze zich niet kunnen veroorloven.

Als Nederlander op bezoek hier heb ik niets met of tegen deze lui, behalve een arrogant soort van medelijden. Maar als inwoner van dit land zie ik het anders. Wat me verontrust is de elitair-conservatieve richting die mijn eigen gedachten soms uit willen gaan. De aanwezigheid van deze mensen – op straat, in de winkel – is me een esthetische doorn in het oog, en ik begin ze de schuld te geven voor hun eigen ellende. 'Mens,' denk ik bijna, 'eet toch eens wat minder, zoek een interessantere baan, breng je leven op orde.'

Eng, doodeng, deze manier van denken.

doordat in Nederland veel minder vrouwen in de informatica werken dan in de VS. Van de vijfenvijftig mensen op haar afdeling zijn er zes vrouw. Dit heeft natuurlijk invloed op de sfeer. Van Eijk was een tijd geabonneerd op een humor-mailinglist. De grappen waren echter leuker voor haar mannelijke collega's dan voor haar. Tegenwoordig lunct ze zelfs niet meer

over gebeurtenissen rond de webgrills en 'Brrr' (een verwijzing naar het geluid van de rode scootertjes) dat handelt over technische zaken. Daarnaast zijn er onder andere lists voor IT-professionals, journalisten, en kleine ondernemers.

Van Eijk is vooral consumerend lid: 'Ik lees mailtjes van anderen en schrijf zelf niet zo veel.' Wel was ze mee naar de HCC-dagen, de jaarlijkse bijeenkomst van de Hobby

ieder geval veel meer actie gevoerd en gedemonstreerd. Ze ziet een feministische internetgolf echter niet zo zitten: 'Alleen al door met steeds meer vrouwen op het web te zijn, zullen er dingen veranderen.'

Uiteindelijk is dat dan ook de missie: alle vrouwen het internet op.

www.webgrills.nl

iedere kamer heeft zijn eigen foto: van de brievenbus tot aan het brandblusapparaat. Of dit alles nu een slimme zet van Groep Coenen is, valt te betwijfelen: de naargeestigheid die van de foto's afstraalt zal zeker de wat minder geharde studenten afschrikken.

www.coenen.be/student/nl/index.html

www.stuc.uva.nl/asva-studentenunie/page.asp?page=33

Hoelang moet je uit je vaderland wegblijven om je er nooit meer helemaal thuis te voelen? Ik woon nu precies vijf jaar in Amerika en ben dus, zou je kunnen zeggen, intussen wel een emigrant.

Maar dat woord komt me onwerkelijk voor. Een emigrant besluit op een gegeven moment om in een ander land te gaan wonen, pakt zijn spullen bij elkaar en vertrekt. Zelf heb ik zo'n radicaal besluit eigenlijk nooit genomen. Het is allemaal een beetje vanzelf gegaan. Ik heb zelfs nooit goed nagedacht over de gevolgen van zo'n beslissing – van tevoren dan, want nu het te laat is, weet ik niet goed wat ik aan moet met mijn permanente gevoel van ontworteldheid.

Natuurlijk, ik voel me Nederlander en zou die nationaliteit voor geen andere willen ruilen. Het probleem is meer dat het Nederland waarop ik mijn identiteit baseer, niet bestaat. Na vijf jaar worstelen met de Amerikaanse cultuur is mijn Nederlanderschap een vreemd soort collage geworden van al mijn eigenschappen die niet met de Verenigde Staten stroken – een

E-mail uit Amerika

SEBAS FABER

persoonlijk soort van anti-Amerika dat intussen weinig meer met Nederland te maken heeft.

Want eenmaal terug op vaderlandse bodem voel ik me evenmin op mijn plek. En wat erger is: ik begin te betwijfelen of dat ooit echt anders is geweest. Vanuit een gevoel van onaangepastheid is het makkelijk terug te verlangen naar een naïef soort van paradijselijke staat waarin ik, bij wijze van spreken, naadloos Nederlander was.

Maar heeft die tijd ooit echt bestaan? Hoe voelt het om ergens helemaal thuis te zijn? Is dat überhaupt mogelijk? Ik kan me het gevoel in elk geval niet herinneren. Achteraf bezien was Nederland me al vanaf mijn achttiende te klein, te benauwend, en alleen draaglijk dankzij relatief langdurige verblijven elders – drie maanden in

Frankrijk, vier in Mexico, negen in Spanje, en zo voort.

Te verliezen, dacht ik, had ik niets: ik herinner me het altijd weer euforische moment waarop ik het gevoel had dat ik elders thuis begon te raken, en tegelijk besepte dat ik dat ook in Amsterdam nog was. Ik verkeerde in de naïeve veronderstelling dat je je leven op die manier als het ware onbeperkt kon uitbreiden, zoals je ook een onbeperkte hoeveelheid vreemde talen kunt leren.

Nu weet ik dat dat lang niet zo eenvoudig is als het lijkt. En te verliezen is er veel. Ik probeer vanuit de VS mijn Nederlandse bestaan in leven te houden, maar die pogingen komen me steeds kunstmatiger voor. Internet helpt, natuurlijk; ik lees de kranten en e-mail elke dag. Maar ergens

wonen is meer dan kranten lezen: het is door de stad fietsen, kennissen tegenkomen, in De Slegte neuzen, bij vrienden gaan eten – mensen zien opgroeien, ouder zien worden en, waarom niet, dood zien gaan. En daarvoor zijn drie of vier weken paar jaar niet genoeg.

Dat is misschien wel een van de moeilijkste kanten van het emigrantenbestaan: dat je bijna alle begrafenis mist. Een e-mail of overlijdensbericht hebben, goed beschouwd, maar weinig overtuigingskracht. Als je een oceaan ver weg woont, wen je aan het idee dat de meeste van je vrienden permanent afwezig zijn. Hun dood verandert die afwezigheid niet wezenlijk. En zo wordt het gek genoeg makkelijk om hun overlijden te vergeten, zoals je ook van bepaalde beroemdheden niet meer weet of ze nou al dood zijn (je kunt je vaag een berichtje in de krant herinneren, maar helemaal zeker weet je het niet).

Zo is het ook met vrienden die ver weg sterven. Pas bij het volgende bezoek aan Nederland blijkt dat je ze niet meer op kunt zoeken.